

Analiza i ocena zmian radioaktywności surowców i materiałów budowlanych stosowanych w Polsce w latach 1980 – 2025

Barbara PIOTROWSKA, Krzysztof ISAJENKO,
Olga STAWARZ, Marcin KOZDÓJ,
Anita KIEŁBASIŃSKA, Sławomir PRZEŹDZIECKI

Praca sfinansowana przez środki własne

RRM z dn. 17.12.2020 r. w sprawie materiałów budowlanych, w przypadku których oznacza się stężenie promieniotwórcze izotopów promieniotwórczych potasu K-40, radu Ra-226 i toru Th-232, wymagań dotyczących dokonywania tych oznaczeń oraz wartości wskaźnika stężenia promieniotwórczego, o której przekroczeniu informuje się właściwe organy
(Dz. U. 2021 r. poz. 33)

- **Materiały budowlane** zawierające naturalnie występujący materiał promieniotwórczy;
- **Materiały budowlane** zawierające pozostałości z sektorów przetwarzających naturalnie występujący materiał promieniotwórczy

Oznaczanie stężeń K-40, Ra-226 i Th-232

Wskaźnik stężenia promieniotwórczego I

Jedno ograniczenie na wskaźnik stężenia promieniotwórczego
 $I \leq 1$

Leżakowanie próbki przed pomiarem w zamkniętym szczelnie pojemniku pomiarowym nie krótsze niż 14 dni

Laboratoria posiadające akredytację

Informowanie organów nadzoru budowlanego o przekroczeniu wskaźnika stężenia promieniotwórczego $I = 1$

ZASADY OCENY MATERIAŁÓW STOSOWANYCH W BUDOWNICTWIE

§ 4. Wskaźnik stężenia promieniotwórczego izotopów promieniotwórczych potasu K-40, radu Ra-226 i toru Th-232 (wskaźnik I) wyznacza się według wzoru:

$$I = C_{K-40}/3000 [Bq/kg] + C_{Ra-226}/300 [Bq/kg] + C_{Th-232}/200 [Bq/kg]$$

gdzie: C_{K-40} , C_{Ra-226} i C_{Th-232} - oznaczają odpowiednio stężenia promieniotwórcze izotopów potasu K-40, radu Ra-226 i toru Th-232, wyrażone w bekerelach na kilogram [Bq/kg].

§ 5. Całkowita niepewność wyznaczenia wartości wskaźnika, o którym mowa w § 4, przy poziomie ufności 0,95, nie może przekraczać 20% jego wartości, jeżeli jest ona nie mniejsza niż 0,8.

RRM z dn. 17 grudnia 2020 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 33)

Załącznik do rozporządzenia

Materiały budowlane poddawane ocenie promieniotwórczości naturalnej:

- materiały budowlane zawierające naturalnie występujący materiał promieniotwórczy:

1.1. łupek ałunowy;

1.2. kwarcyt;

1.3. pochodzenia magmowego:

1.3.1. granitoidy:

1.3.1.1. granit;

1.3.1.2. sjenit;

1.3.2. ortognejs;

1.3.3. porfir;

1.3.4. tuf wulkaniczny;

1.3.5. pył wulkaniczny (pucolana);

1.3.6. lawa.

RRM z dn. 17 grudnia 2020 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 33)

Materiały budowlane poddawane ocenie promieniotwórczości naturalnej:

- materiały budowlane zawierające pozostałości z sektorów przetwarzających naturalnie występujący materiał promieniotwórczy:

2.1. popioły lotne;

2.2. fosfogips;

2.3. żużel fosforowy;

2.4. żużel cynowy;

2.5. żużel miedziowy;

2.6. czerwony szlam (pozostałość po produkcji aluminium);

2.7. pozostałości po produkcji stali;

2.8. materiał skalny po eksploatacji i przeróbce rud uranu.

Metoda pomiaru promieniotwórczości naturalnej w materiałach budowlanych

- Sonda scyntylicyjna NaJ(Tl) 2"x2"
- Domek osłonny z ołowiu o grubości ścian 50 mm
- Analizator typu MAZAR
- Wzorce kalibracyjne

- Okna pomiarowe analizatora:
  - ^{40}K – od 1,26 MeV do 1,65 MeV,
  - ^{226}Ra – od 1,65 MeV do 2,30 MeV,
  - ^{232}Th – od 2,30 MeV do 2,85 MeV.

- Zakresy pomiarowe pozwalają na wyznaczenie stężeń naturalnych izotopów promieniotwórczych ^{40}K , ^{226}Ra i ^{232}Th na podstawie, których wyznaczany jest wskaźnik stężenia promieniotwórczego I.
- Kalibracja – pomiary trzech objętościowych wzorców i pomiarze matrycy wzorców .
- Geometria źródeł wzorcowych i próbek – pojemniki typu Marinelli 1,5 dm³.
- Gęstość źródeł wzorcowych – 1,6 g/cm³, a próbek od 0,6 do 2,0 g/cm³.
- Próbki są suszone, rozdrabniane, przesiewane przez sito o grubości oczek 2 mm, pakowane do pojemników i szczelnie zamykane.
- Próbki są badane dopiero po ustaleniu się równowagi promieniotwórczej pomiędzy radem ^{226}Ra i bizmutem ^{214}Bi oraz torem ^{232}Th i talem ^{208}Tl , po czasie 14 dni.
- Pomiary wykonywane są w seriach wielokrotnych powtórzeń ((od 5 do 32) x 2000 s) dla każdej próbki.

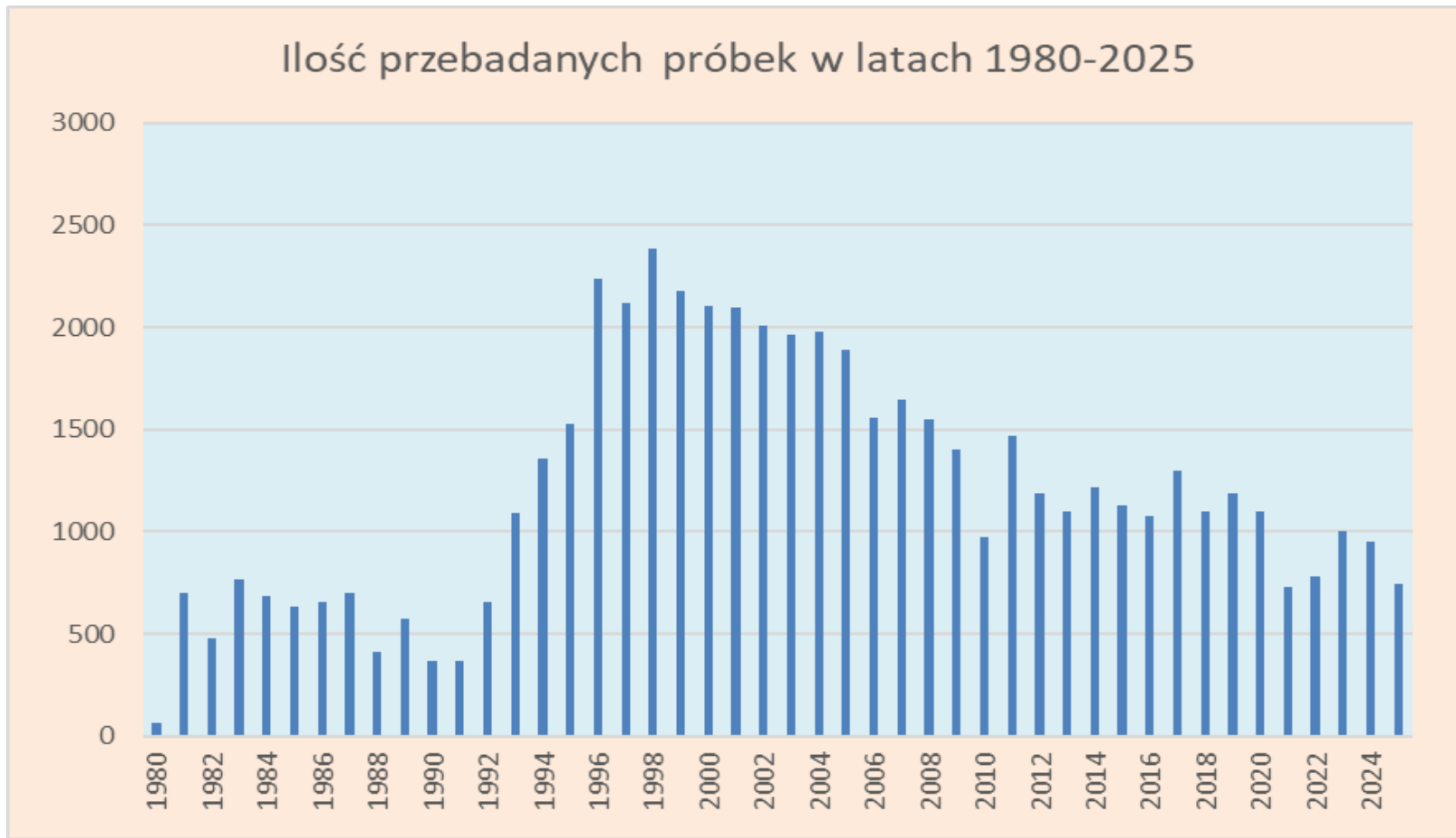
BADANIA PROMIENIOTWÓRCZOŚCI NATURALNEJ W SUROWCACH I MATERIAŁACH BUDOWLANYCH

W 2025 roku Laboratorium Pomiarów Promieniotwórczości Naturalnej opracowało 105 sprawozdań z badań zawierających wyniki pomiarów wraz z oceną zgodności związaną z możliwością wprowadzenia do obrotu materiałów budowlanych reprezentowanych przez badane próbki.

Rodzaje i ilości próbek:

– mieszanina popiołowo–żużlowa	30
– ceramika sanitarna	11
– piasek	13
– bentonit	6
– złoża filtracyjne	6
– zaprawy cementowe	4
– pozostałe	35

Całkowita liczba zbadanych próbek od 1980 do końca 2025 roku: 55468
Liczba zbadanych próbek w 2025 roku: 747
Surowce pochodzenia naturalnego: 141
Surowce pochodzenia przemysłowego: 388
Materiały budowlane: 218

Wartość średnia i zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I dla wybranych próbek badanych w 2025 roku

Rodzaj próbki	Liczba próbek	Średnia wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I	Zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I

Surowce pochodzenia naturalnego

Piasek	20	0,14	0,07 – 0,21
Gips	6	0,03	0,01 – 0,05
Żwir	5	0,23	0,10 – 0,38
Skąła rdzenia wiertniczego	10	0,53	0,26 – 0,90

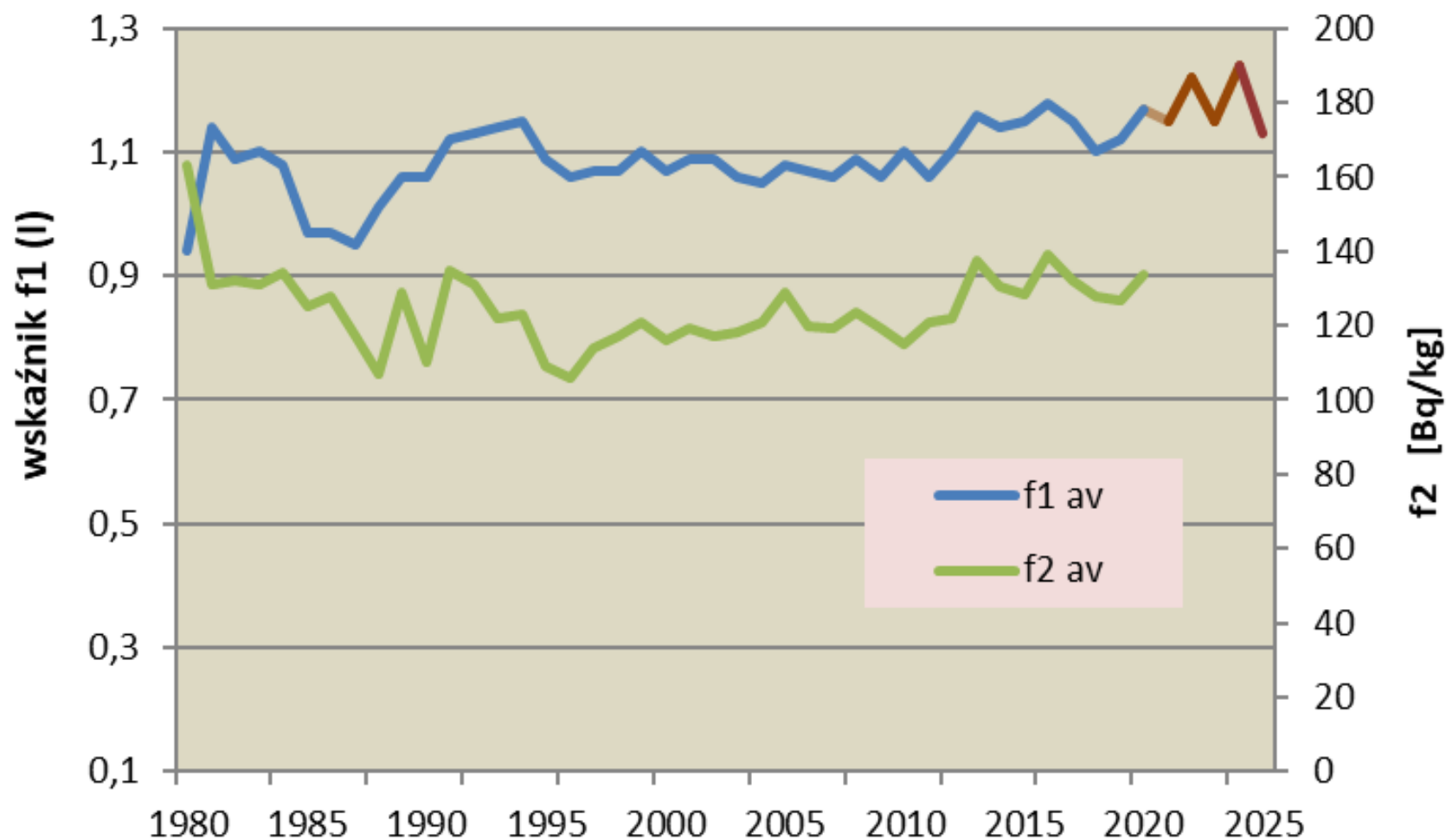
Wartość średnia i zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego / dla wybranych próbek badanych w 2025 roku

Rodzaj próbki	Liczba próbek	Średnia wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I	Zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I
Surowce pochodzenia przemysłowego			
Popiół lotny	146	1,13	0,44 – 2,02
Żużel	42	0,87	0,24 – 1,79
Mieszanka popiołowa - żużlowa	56	0,71	0,31 – 1,82
Piasek żużlowy	10	0,84	0,64 – 1,00
Kruszywo z żużli	10	0,57	0,09 – 1,14

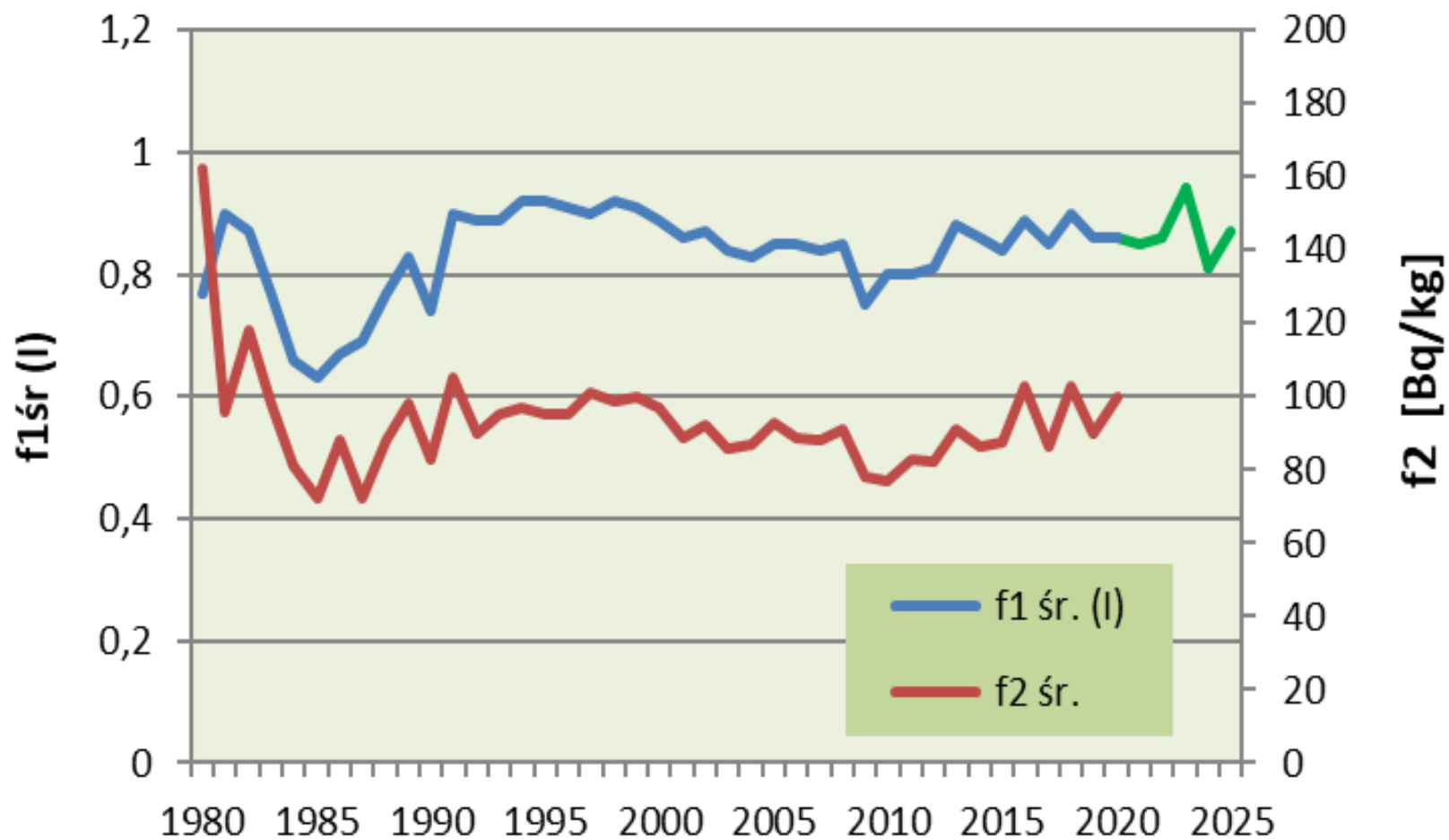
Wartości średnie i zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego / dla wybranych próbek badanych w 2025 roku

Rodzaj próbki	Liczba próbek	Średnia wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I	Zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I
Materiały budowlane			
Płytki ceramiczne	14	0,72	0,60– 0,85
Wapno palone	4	0,10	0,06 – 0,11
Beton komórkowy	9	0,18	0,16 – 0,21
Ceramika budowlana	131	0,63	0,12 – 1,83
Wełna mineralna	7	0,23	0,14 – 0,29
Cement	16	0,34	0,15 – 0,58
Siek kwarcowy	7	0,69	0,63 – 0,85
Dachówka	9	0,32	0,18 – 0,50

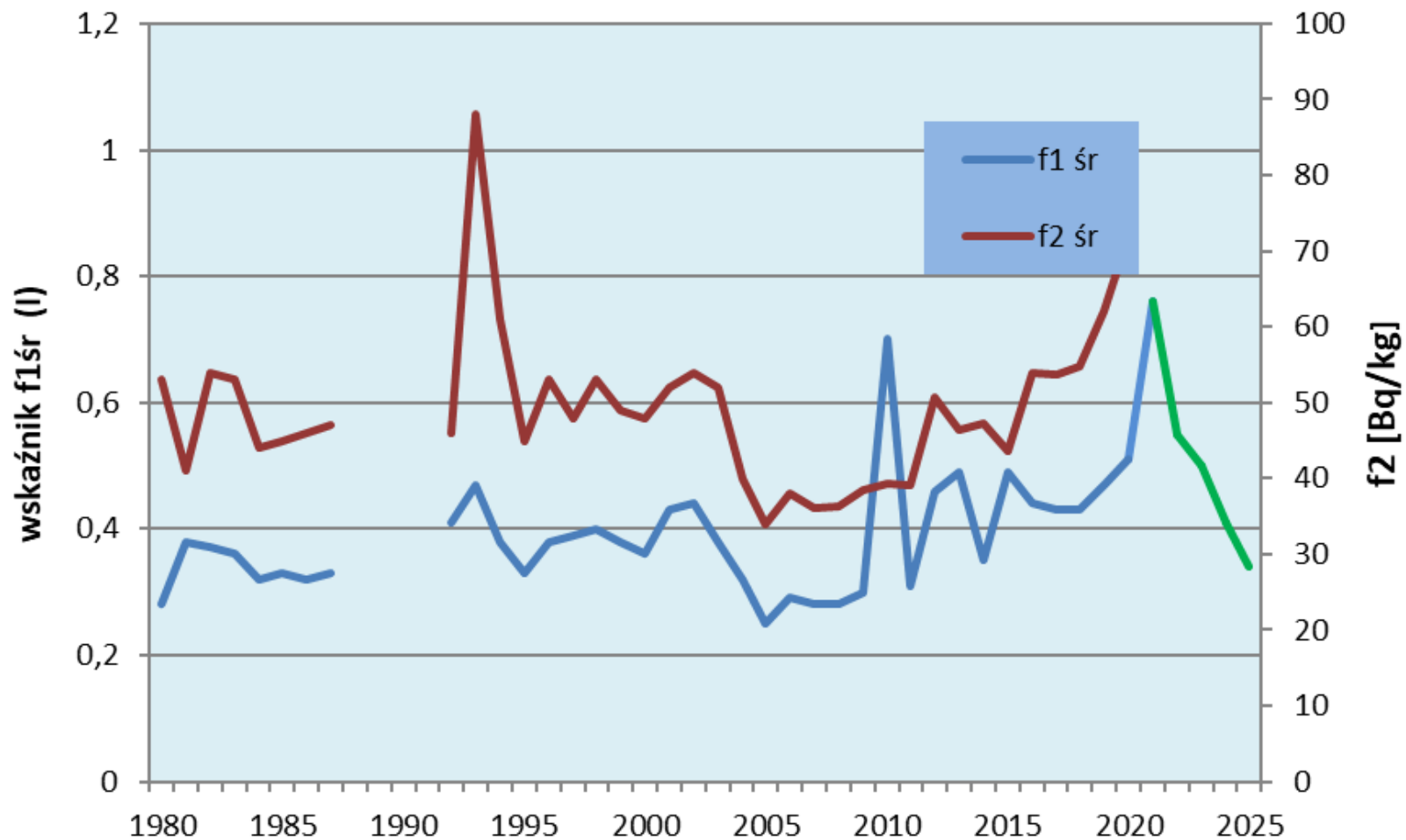
Wartość średnia f_1 (I) i f_2 dla popiołów w latach 1980 - 2025

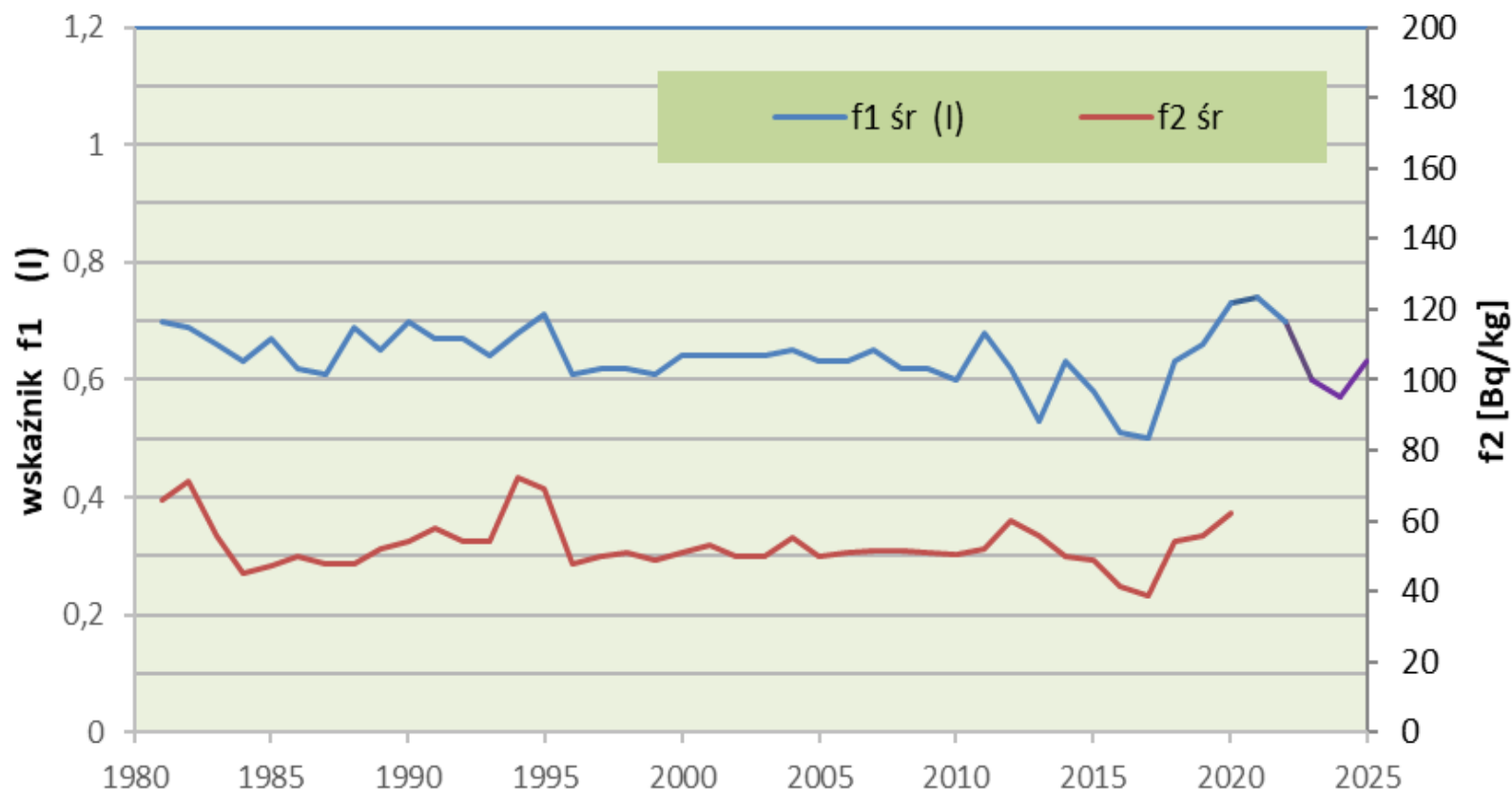
Wartości średnie f_1 (l) i f_2 dla żużli w latach 1980 -2025

Wartości średnie f_1 (I) i f_2 dla cementów w latach 1980 -2025

Wartości średnie f_1 (I) i f_2 dla ceramiki budowlanej w latach 1980 -2025

Ilość przekroczeń wartości granicznej $I = 1$ zarejestrowanych w 2025 roku .

Rodzaj surowca	Liczba próbek	$I \leq 1$ (% udział)	$I > 1$ (% udział)
SUROWCE POCHODZENIA PRZEMYSŁOWEGO			
Popiół lotny	146	14 (10 %)	132 (90 %)
Żużel	43	27 (63 %)	16 (37 %)
Mieszanina popiołowo-żużlowa	56	51 (91 %)	5 (9 %)
Piasek żużlowy	10	10 (100 %)	0
Kruszywo z żużli	10	9 (90 %)	1 (10 %)
MATERIAŁY BUDOWLANE			
Ceramika budowlana ogólnie	131	124 (95 %)	7 (5 %)
Ceramika sanitarna	15	8 (53 %)	7 (47 %)

Podsumowanie

W 2025 r. odnotowano wysoką średnią wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I dla popiołów lotnych.

Z surowców pochodzenia naturalnego wskaźnik stężenia promieniotwórczego I nie przekroczył wartości 1 dla każdego rodzaju mierzonej próbki.

W przypadku surowców pochodzenia przemysłowego wskaźnik stężenia promieniotwórczego I przekroczył wartość 1 dla 90 % próbek popiołu lotnego, 37 % próbek żużla, 10 % kruszywa z żużli i 9 % mieszaniny popiołowo-żużlowej.

Z gotowych materiałów budowlanych 5 % próbek ceramiki budowlanej wyprodukowanych w 2025 roku nie powinno zostać dopuszczone do obrotu na terenie Polski.

Dziękuję za uwagę !
